

Betina Jamšek

Osnovna šola Franja Goloba Prevalje

PRISTEN ČLOVEŠKI STIK MED VSEMI UDELEŽENCI VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA PROCESA SE ZAČNE V MENI

*Genuine Human Contact between All Participants
in the Educational Process Begins inside Me*

IZVLEČEK

V članku je opisan večletni projekt¹ vpeljave nenasilne/sočutne komunikacije v Osnovno šolo Prevalje ter predvsem moje izkušnje z uporabo pristopa in metod pri vzpostavljanju pristnega stika z učenci in njihovimi starši ter prenašanja znanja na učence. Nenasilna komunikacija je pristop k komunikaciji, ki ga je v 70 letih prejšnjega stoletja razvil ameriški psiholog Marshall Rosenberg in v medosebne odnose v različnih okoljih, tudi v šolskem, prinaša več empatije, povezanosti, iskrenosti in odprtosti ter nam pomaga krepiti stik s seboj, ki je nujno potreben v zahtevnem šolskem okolju.

Ključne besede: nenasilna/sočutna komunikacija, občutki in potrebe, povezanost, pristen stik, empatija

ABSTRACT

The article describes a multi-year project of introducing nonviolent/compassionate communication into the Prevalje Primary School and, above all, my experience in using this approach and methods to establish genuine contact with pupils and their parents, and to pass on knowledge to the pupils. Nonviolent communication is an approach to communication developed by the American psychologist Marshall Rosenberg in the 1970s, which introduces greater empathy, connection, honesty and openness into interpersonal relationships in various environments, including the school environment, thus helping us to get in touch with ourselves, which is necessary in the demanding school environment.

Keywords: nonviolent/compassionate communication, emotions and needs, connection, genuine contact, empathy

UVOD

»Ko odpiram vrata v mojo učilnico, želim, da se zavedaš, da vstopaš v prostor, kjer sta medsebojno spoštovanje in varnost temeljni vrednoti, in da je moja največja želja, da se z mano tukaj in zdaj počutiš spoštovanega, sprejetega, slišane, razumljenega in varnega. Varnost pomeni, da te z mano tukaj ni strah in da ti je pri duši ugodno. Pomembno je, da veš, da zato ker sem učiteljica, nisem vredna več kot ti. Sem le starejša ter imam znanje in izkušnje, ki jih ti še nimaš, hkrati pa imaš ti znanje in izkušnje, ki jih jaz ne poznam. Nihče od naju ni boljši ali slabši, pomembnejši ali pametnejši. Je pa nekaj, kar imava skupnega: sva človeka in vsak od naju v sebi nosi eno srce. Drage učenke, dragi učenci, mi vsi smo samo ljudje.«

To so besede, s katerimi v prvem tednu septembra sprejem svoje učence, ki jih učim nemščino in angleščino. Strahospoštovanje, etikete, navidezna avtoriteta, obsojanja so vrednote, ki nas oddaljujejo od samega sebe in od drugih.

Že na začetku učiteljske poti sem čutila, da kaznovanje, strah in razlikovanje dušita tako potencial učitelja kot tudi učenca, roditelja in sodelavca. Tradicionalna vzgoja, mediji, izobrazba, trenutno družbeno stanje ter pričakovanja šolskega sistema so mi kot mladi učiteljici s čutom odgovornosti do delodajalca, učencev in staršev narekovali eno, hkrati pa sem v sebi čutila, da so represivni vzgojni ukrepi, pravila, ki so sama sebi namen, togo ocenjevanje, grožnje, kategoriziranje ljudi glede na izobrazbo, starost, družbeni položaj, premoženjski status, zunanji videz, naravne sposobnosti, neiskrenost dejavniki, ki zavirajo možnost, da se povežem z ljudmi okoli sebe. Pomoč sem iskala v knjigah, na seminarjih, pri družinskih terapijah in šolskem psihologu. Iskala sem recept za uspešno delo v razredu. Dobila sem dobre nasvete, a kot da bi še nekaj manjkalo, nekaj bistvenega. Še vedno sem v jezi in solzah razočaranja zapuščala razred, obsojala učenca za lastno nemoč, krivila starše, sodelavca in vodstvo za nepodporo. Kljub izkušnjam, znanju in želji

1 Aktivnosti, opisane v članku, so bile del širšega raziskovanega projekta na temo nenasilne komunikacije Raziskovanje procesov spreminjanja šolske skupnosti (1. 9. 2018 – 31. 8. 2019), izvajalni instituciji Fakulteta za socialno delo in Fakulteta za družbene vede.

po povezanosti sem v najtežjih trenutkih ostala sama in nemočna, išoč razloge in rešitve za lastno čustveno stanje zunaj sebe. Začaran krog, ki pa se je z leti izobraževanja in dela na osebnostni rasti pretvoril v povsem drugačno dožemanje same sebe in drugih.

Srečanje z vrednotami in načeli nenasilne komunikacije po Marshallu Rosenbergu mi je omogočilo nov, poglobljen uvid v samo sebe. S šolskim projektom nenasilne komunikacije *V vsakem človeku je srce*, ki se na šoli izvaja od leta 2014 pod vodstvom certificirane švedske trenerke za nenasilno komunikacijo Marianne Göthlin, članice svetovnega združenja za nenasilno komunikacijo CNVC, sem dobila okvir, znotraj katerega sem spodbujena k temu, da delam dobro, spoštljivo, razumevajoče, podporno, povezovalno, iskreno v dobro vseh udeležencev v vzgojno-izobraževalnem procesu. V stiku z učenci in starši se počutim opolnomočeno in trdno v svojih vrednotah. Z navdušenjem in predanostjo sledim svoji poklicanosti: vzgojiti močne, samostojne, samozavestne, spoštljive, iskrene in modre bodoče odrasle. In ker se otroci učijo predvsem po načelu »learning by copying«, se zavedam velike odgovornosti, ki jo nosim vsak trenutek, ko sem v odnosu z drugimi.

NENASILNA KOMUNIKACIJA – KAJ TO JE?

Nenasilno komunikacijo lahko opredelimo kot zavedanje, da smo ljudje sočutna, empatična bitja v nenehni interakciji z drugimi. Marshall Rosenberg je v sedemdesetih letih 20. stoletja razvijal omenjeni način komunikacije z namenom vnesti v medčloveške odnose več empatije. V začetkih svojega delovanja kot klinični psiholog je prišel do spoznanja, da ima diagnostično etiketiranje posameznika negativne učinke, in spoznaval moč, ki jo ima raba jezika pri oblikovanju misli in zavedanja. Poglobil se je v študije različnih teorij. Ugotovil je, da je pogoj za ustvarjanje sveta miru in sveta brez nasilja jezik, v katerem ne bo kritiziranja, obsojanja, sramu in zahtev. Pogoj za miren svet je torej eliminacija jezika, ki je sicer trdno zakoreninjen v tradiciji človeške kulture in ki s svojo rabo zavira in celo onemogoča empatijo ter namesto povezanosti med nami vzpodbuja razdor in nasilje. Marshall Rosenberg je razvil način rabe jezika, ki nas

poveže z bistvom človeške izkušnje – z vrednotami, sanjami, željami in potrebami. Jasnost, ki jo tako dosežemo, omogoča posamezniku, da zadovolji lastne potrebe in hkrati z veseljem prispeva k zadovoljevanju potreb ljudi okoli sebe. Ta proces je poimenoval »natural giving and receiving« in zagovarjal načelo, da ljudje v skladu s svojo prvotno naravo želimo dobro (Hart in Kindle Hudson, 2004).

Temeljne vrednote in načela nenasilne komunikacije

Vsak občutek je dobrodošel

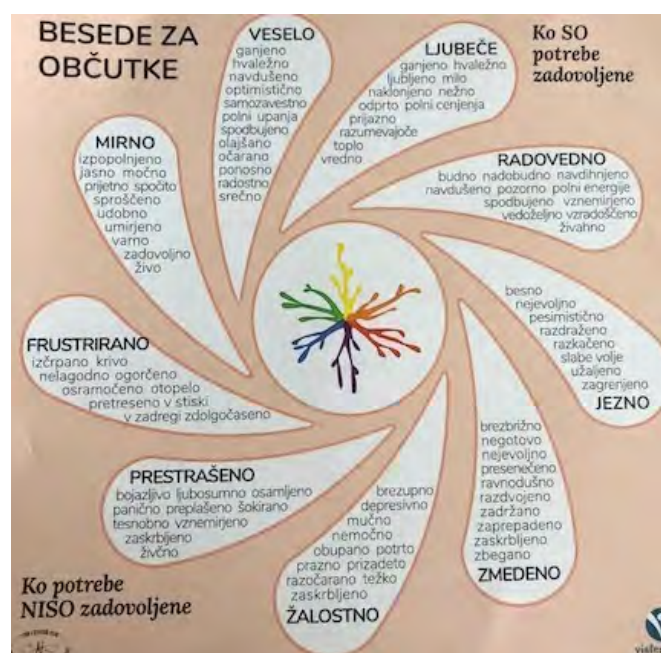
Občutki, odraz izkušenj in čustev, so povezani s potrebami. Ko so naše potrebe zadovoljene, doživljamo prijetne občutke, kot so sreča, veselje, zadovoljstvo, mir. Ko naše potrebe niso zadovoljene, občutimo strah, tesnobo, jezo, žalost. Vsi občutki so za nas pomembni, saj nam dajejo informacijo glede naših potreb. Ko smo jezni, je to znak, da ena ali več naših potreb, ki so za nas pomembne, ni zadovoljenih. Ko občutimo strah, potrebujemo varnost. Ko posameznik spozna, da so občutki posledica zadovoljenih oz. nezadovoljenih potreb, se počuti močnega, opogumljenega. Če pa posameznik verjame, da se vzrok za njegove občutke nahaja zunaj njega, da so za njegovo počutje kriva dejanja drugih, samega sebe doživlja kot nemočno žrtev (Hart in Kindle Hudson, 2004).

Potrebe so univerzalne in razpoznavne

Nenasilna komunikacija opredeljuje potrebe kot gonilo, ki človeka ohranja fizično, čustveno, mentalno, socialno in duhovno. Potrebe motivirajo dejanja. Vsem so skupne osnovne potrebe po preživetju, ki vključujejo potrebo po zraku, vodi, hrani, počitku in varnosti. Poleg osnovnih potreb pa so vsem nam skupne tudi potrebe po ljubezni, učenju, prijateljstvu, zabavi in do neke mere potreba po avtonomiji. Dejstvo, da imajo vsi ljudje na svetu enake potrebe, nam omogoča razumevanje vzgibov, ki jih motivirajo za dejanja, četudi so njihova prepričanja, način življenja in jezik popolnoma drugačni in četudi se z njihovimi dejanji ne strinjamo.

Enostaven način izražanja potreb je:

»Potrebujem jasnost.« »Potrebujem znanje.« »Potrebujem družbo.«

Ali bo lastna potreba zadovoljena ali ne, ni odvisno od točno določene osebe ali dejanja. Mišljenje, da sta za zadovoljitev določene potrebe nujna določena oseba ali dejanje oz. da obstaja le en način za zadovoljitev te potrebe, je temeljni razlog konfliktov. **Konflikt nastane, ko izbrana strategija za zadovoljitev potrebe povzroči, da neka druga, prav tako pomembna potreba ne bo zadovoljena. Na ravni potreb konflikti ne obstajajo. Obstaja moja potreba po učenju in povezanosti ter tvoja potreba po učenju in povezanosti. Tu so moje potrebe po zaupanju in spoštovanju ter tvoje potrebe po zaupanju in spoštovanju. Iskane in odkritje strategij, s katerimi bova zadovoljila tako moje kot tvoje potrebe, naju povežeta na ravni človeškega bitja in obogatita tako moje kot tvoje življenje (Hart in Kindle Hudson, 2004).**

Izbira jezika

Jezik dajanja in sprejemanja oz. povezovalni jezik ali jezik žirafe (Giraffe Language), kot ga metaforično imenuje pristop nenasilne komunikacije, je človeku naraven jezik, ki govori o naših skupnih človeških potrebah in o tem, kaj bi obogatilo naša življenja. Omenjeni način komunikacije omogoča medsebojno dajanje in sprejemanje, omogoča, da uživamo in bogatimo naša življenja. Na žalost pa to ni jezik, ki se ga je naučila večina od nas. Tisoče let človeštvo govori jezik, ki otežuje ljudem radostno dajanje in sprejemanje. To je razdiralni jezik, ki zadovoljuje le določene potrebe in v veliki meri prispeva k nastanku bolečine in konfliktov. Značilnosti tega jezika so:

- etiketiranje: *Nesramen si. ... Lena je. ... On je neumen.*
- obsojanje: *Ti nimaš prav. ... Mi smo dobri.*
- zahtevanje: *Če ne boš naredil, kar ti rečem, ti bo žal.*
- kritiziranje: *To bi moral narediti drugače.*

To je jezik, ki deli dejanja in osebe na prav ali narobe, dobro ali slabo, primerno, neprimerno. Sporoča misli, prepričanja, mnenja. Namesto igre dajanja in sprejemanja ohranja igro imenovanja in obsojanja. Na srečo pa vse več ljudi odkriva jezik, ki povezuje. S tem jezikom lahko razdiralna sporočila pretvarjamo v sporočila, ki pripomorejo k zadovoljevanju obojestranskih potreb (Hart in Kindle Hudson, 2004).

Štirje koraki

»Ena od edinstvenih značilnosti povezovalnega jezika je, da zahteva le eno osebo, ki zna povečati razumevanje in povezanost v komunikaciji.« (Hart in Kindle Hudson, 2004: 79; Rosenberg, 2003)

V povezovalnem jeziku se osredotočamo na empatično poslušanje in iskreno izražanje. Med poslušanjem in izražanjem posvečamo pozornost štirim vrstam informacij: opazovanje, občutki, potrebe, prošnja. Ko je naša pozornost osredotočena na opazovanje, občutke, potrebe in prošnje, v procesu komunikacije učinkovito krmarimo stran od kritiziranja, vrednotenja, obsojanja in zahtev. Za dialog je značilna izmenjava poslušanja in izražanja aktivnih udeležencev. Če se dva udeleženca izražata sočasno, nastane komunikacijski zamašek, kjer nihče ni slišan tako, kot bi si želel. Ko se učimo in vadimo povezovalni jezik, razvijamo sposobnosti opazovanja toka komunikacije, presojanje trenutnih potreb in občutek za ritem izmenjave izražanja in poslušanja (Hart in Kindle Hudson, 2004).

Empatija

Empatično poslušanje in sprejemanje brez obsodb in kritiziranja je ključno za vzpostavitev stika, ki je temelj za reševanje morebitnega konflikta. Rosenberg (2003: 91) empatijo opiše kot »spoštljivo razumevanje tega, kar doživljajo drugi«. Empatija je mogoča le, kadar nam zares uspe ozavestiti in odvreči vse vnaprejšnje ideje in obsodbe, ki jih imamo o sogovornic, kar pa je izjemno zahtevno. Rosenberg (2003, 2004) v svojih knjigah pravi, da se še tako zapleten konflikt reši v 20 minutah po tistem, ko so vpleteni zmožni in pripravljeni zares slišati ter razumeti potrebe druge strani.

NAČELA IN VREDNOTE NENASILNE OZ. POVEZOVALNE KOMUNIKACIJE V VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEM PROCESU

V vzgojno-izobraževalnem procesu ima vloga učitelja pomembno težo. Koliko so vsebine, o katerih predavam učencem, v skladu z mojim dejanskim ravnanjem? Ali se vedem tako, kot pričakujem, da se bodo vedli moji učenci, sodelavci, starši? Se kdaj vprašam, v kakšno osebo se bo razvil učenec, ki me opazuje, ki sem mu vzgled in mu znotraj trenutnih družbenih vrednot predstavljam odgovorno in avtonomno odraslo osebo? Ali se zavedam, da otrok opazuje moje odzive v zanj pomembnih situacijah? Ali se zavedam, kdaj ga obsojam, kdaj mu pripnem nalepko, da je *len, nesposoben, dolgočasen, neodgovoren*? Razmišljam o posledicah izjav, kot so *priden si, super si, za nagrado dobiš lepo oceno, zaslužiš si kazen*? Kdo mi kot učitelju daje pravico, da enačim osemindvajset različnih svetov z namenom, da jih ravno to uro naučim pravila angleške slovnice, ki vrsto let ostajajo enaka? Ali se, ko stopim pred osemindvajset mladih ljudi, zavedam, da vsak nosi s sabo svoj svet, svoj pogled, svoja čustva in svoje potrebe? Da je naš sleherni *tukaj in zdaj* drugačen in da sem jaz, učitelj, tista oseba, ki ima moč prispevati k razumevanju in povezanosti v komunikaciji?

Dejavnosti med poukom in po njem

Z namenom da bi se izboljšali medsebojna komunikacija, spoštovanje in sprejemanje med vsemi udeleženci v vzgojno-izobraževalnem procesu, se na šoli izvajajo različne dejavnosti med učnimi urami, v času pouka in v popoldanskem času.

Razredne ure

Na razrednih urah, ki jih, če se le da, izvajam enkrat tedensko, z učenci sedimo v krogu, da ustvarimo varno okolje somoči, kjer smo vsi med seboj enakovredni. Razredno uro začnemo tako, da ponovimo dogovore vedenja v krogu. Nato vsak učenec, ki želi, pove, kako se počuti tukaj in zdaj. Z nami je tudi plišasta žirafa, ki nam s svojo podobo daje vizualno sporočilo, da je v vsakem človeku veliko srce in da si prav vsi želimo ljubezni, razumevanja, sprejetosti, slišnosti. Zavedamo se, da je Janezova stiska enako pomembna kot Metkina. Zavedamo se, da ne Miha ne Ana nista namenoma prizadela drug drugega. Pogovarjamo se o tem, da ima vsaka zgodba toliko perspektiv, kolikor je udeležencev. Širimo besedišče za izražanje počutja in potreb. Vadimo empatično poslušanje, iskreno izražanje, raziskujemo konkretne potrebe za občutki, vadimo izražanje jasne prošnje in zahvale. **Pomemben del razrednih delavnic predstavljajo vaje za ozaveščanje razlik med obsojanjem in opazovanjem. Dogodke opisujemo skozi oči kamere, kar omogoča, da namesto subjektivnih projekcij konkretnega primera dogodek vidimo stvarno, brez primesi lastnega izkustvenega sveta. Delamo vaje, s katerimi ozaveščamo rabo spoštljivega, jezika, saj je prav jezik tisti most med ljudmi ki lahko pripomore bodisi k medsebojni povezanosti in stiku ali razdor. Z vajami ozaveščamo, kako pomembno je, da pozorno poslušamo sogovornika ter da je empatično poslušanje dragocena osnova za vzpostavljanje medsebojnega stika.** Raziskujemo proces samoempatije, skozi katerega otroci odkrivajo povezanost med lastnimi čustvi in potrebami, ki se skrivajo za njimi. S tem vadimo zavedanje za prevzemanje odgovornosti za svoja čustva, potrebe in izbiro vedenja. V duhu nenasilne oz. povezovalne komunikacije se učimo iskrenega izražanja, pri čemer sledimo štirim korakom nenasilne komunikacije: Ko vidim oz. slišim ..., se počutim ..., ker potrebujem ..., zato te vprašam, če si pripravljen ... Praktične primere iz vsakdana otrok podoživljamo v igrah vlog, kjer učenci preizkusijo posledice, ki jih ima njihova lastna izbira vedenja.

Primer igre vlog na razredni uri:

Miha in Jure med odmorom tečeta po učilnici, premikata stole in mize, glasno kričita in se smejeta. Sošolka Zala ju z glasnim: »Nehajta divjati po razredu« poskuša ustaviti. Miha in Jure je ne slišita. Razposajeno tekanje se nadaljuje.

Druga možnost, ki jo ima Zala, je iskreno izražanje, kjer sama prevzame odgovornost za svoje občutke in potrebe. To izbiro v krogu vadijo Miha, Jure in Zala.

Zala:

OPAŽANJE: Miha in Jure, ko tečeta po razredu in premikata stole in mize ter kričita,

OBČUTKI: me je strah in sem v stiski,

POTREBE: ker si želim tišino, mir in varnost med odmorom.

PROŠNJA: Ali sta se, prosim, pripravljena igrati bolj umirjeno in tiše.

Miha in Jure povesta Zali, da se počutita razigrano in veselo ter da potrebujeta igro in gibanje.

Skupaj najdejo način, da bodo vsi zadovoljni; Zala stopi v čevlje fantov, fanta stopita v čevlje Zale. Ker si Zala želi miru in varnosti, fanta pa igro in gibanje, skupaj najdejo način, kako bodo vsi zadovoljni: Miha in Jure se bosta igrala bolj umirjeno.

Igra vlog je varno okolje, kjer otroci brez strahu pred obsojanjem izražajo svoja čustva in drug z drugim odkrivajo nezadovoljene oz. zadovoljene potrebe, ki se nahajajo za njimi. S tem se učijo prevzemati odgovornost za lastna čustva in potrebe, izbiro ravnanja ter posledice.

Popoldanske delavnice in dvodnevni tabori

Z namenom da drug drugega spoznamo v okolju zunaj pouka, se z učenci dobimo tudi v popoldanskem času oz. na dvodnevni taborih nenasilne komunikacije. Pri tem sodeluje več učiteljev. Poleg vsebin nenasilne komunikacije učenci na teh dogodkih lahko predstavijo svoje talente ter po svojih zmožnostih prispevajo k prijetnemu sobivanju s sošolci in učitelji.

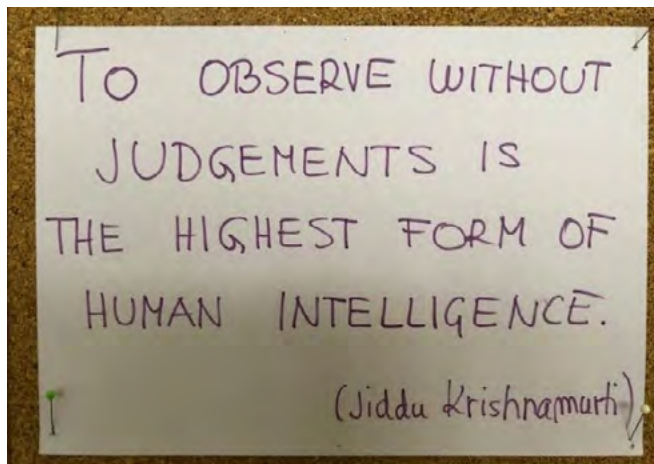
Popoldanske delavnice z otroki in starši

Popoldanske delavnice, na katerih sodelujejo starši, so namenjene vzpostavljanju medsebojnega stika med učiteljem, otrokom in starši. Vsebine delavnic so podobne zgoraj opisanim. Starši so včasih v vlogi opazovalca oz. aktivno sodelujejo med sabo ali skupaj s svojim otrokom. Enakovreden del teh srečanj je tudi učitelj.

POVRATNE INFORMACIJE UDELEŽENCEV PROJEKTA V VSAKEM ČLOVEKU JE SRCE

Povratna informacija staršev, pridobljena v okviru raziskave RAZISKOVANJE PROCESOV SPREMINJANJA ŠOLSKE SKUPNOSTI (FDV, FSD Ljubljana) *

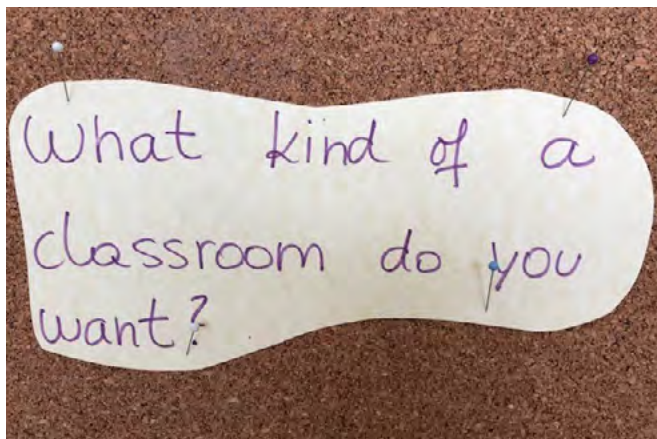

Starši, ki so se v šolskem letu 2018/2019 udeleževali delavnic nenasilne komunikacije oz. so njihovi otroci vključeni v projekt nenasilne komunikacije *V vsakem človeku je srce*, povedo, da so otroci pridobili veliko pozitivnega. Izpostavljajo, da se vse, kar se učijo v tem programu, uporablja v domačem kontekstu. Poročajo, da se otroci opazno drugače izražajo, lažje ubesedijo svoja čustva in opišejo, kaj jim je pomembno. Bolj naj bi bili pripravljeni na pogovor. Omenjajo, da jih otroci doma pogosto »popravljajo« pri neustreznem izražanju (na primer: »To, da tako razmišljaš, mi gre zelo na živce« popravljajo s: »Tvoje razmišljanje o tem mi ni blizu«). Starši bistvo pristopa nenasilne komunikacije vidijo v tem, da znajo otroci komunicirati drugače, da se znajo v čustveno nabitih situacijah odzvati bolj strpno, da se znajo izogniti potencialno nasilnim situacijam in da se bolj zavedajo svojega notranjega doživljanja. Dragoceno jim je tudi, da je na delavnicah prišlo do izmenjave izkušenj

* Interno gradivo OŠ Franja Goloba.

z drugimi starši glede vzgojnih načel in načinov ravnanja v kritičnih situacijah. Če bi bilo teh delavnic na voljo več, bi z veseljem prišli nanje, in spodbujajo izvajalce programa, da naj nadaljujejo z izvajanjem in da naj se program izvaja od 1. do 9. razreda, da naj se pripravi kaka delavnica za starše več, na katero bi se eksplicitno povabilo oba roditelja. Spodbujajo tudi to, da bi se take delavnice začele izvajati po celotni Sloveniji kot del javnega šolskega sistema.

Povratna informacija učencev, pridobljena v okviru raziskave RAZISKOVANJE PROCESOV SPREMINJANJA ŠOLSKE SKUPNOSTI

Učenci, ki so se v šolskem letu 2018/2019 udeleževali delavnic nenasilne komunikacije v okviru projekta *V vsakem človeku je srce* oz. so bili vrednotam in načelom nenasilne komunikacije izpostavljeni med samim učnim procesom, povedo, da so hvaležni za možnost sodelovanja pri oblikovanju in sprotne posodabljanju skupnih dogovorov v razredu. Vsebine, ki so jim najbolj ostale v spominu, so pogovori o občutkih in o odzivanju v situacijah, ko pride do prepirov in konfliktov. Zelo uporabna se jim zdi tudi vadba prevajanja obsodb in obtožb v opažanja. Spoznanja, ki so jih navajali kot najpomembnejša, so: da je pomembno, da si, ko pride do konflikta, vzamejo čas, da preverijo, kaj občutijo sami in kaj drugi udeleženci v konfliktu, da pri ponovnem navezovanju stika začnejo z izražanjem svojih opažanj. Pomembno se jim zdi tudi upoštevanje razlike med opažanji in obsodbami s pomočjo metafore

Betina Jamšek je leta 1999 diplomirala na Filozofski fakulteti v Ljubljani kot profesorica nemščine in angleščine. Zaradi želje po uresničitvi lastnih idej o spoštljivi in prijazni šoli je leta 1999 ustanovila zasebno jezikovno šolo *Stella*, ki jo je zaznamoval individualni pristop do učencev. Leta 2003 se je dodatno zaposlila na OŠ Franja Goloba Prevalje, kjer še vedno dela kot učiteljica nemščine in angleščine. Od leta 2014 je tudi koordinatorica mednarodnega projekta nenasilne komunikacije (CNVC) *V vsakem človeku je srce*.

kamere. Povedo, da bolj sprejemajo dejstvo, da imajo na isto situacijo različni ljudje popolnoma različne poglede, da mirno povedana lepa beseda in pogovor zaležeta bolj, kot če na nekoga kričijo in z njim grdo govorijo. Poročajo o zavedanju, da imajo izrečene besede močne posledice, ki jih pogosto ne moremo razveljaviti, in da je potrebno v primeru obstranske udeležbe v konfliktu biti pozoren na lastno nagnjenje k temu, da stopimo na stran tistega, ki je naš prijatelj, in da je pri pripisovanju odgovornosti pomembno, da smo iskreni in pravični, tudi če neka oseba ni naš prijatelj. Opažajo večjo medsebojno povezanost, tako z učenci kot z učitelji. Glede staršev otroci poročajo, da so začeli doma preizkušati druge načine komunikacije namesto kričanja. V svojih željah za naprej izpostavijo učenje skozi igro in gibanje. Všeč bi jim bilo tudi, če bi vprašanje »Kako si?« vzeli bolj resno in dejansko razmislili o svojem stanju in ga s sogovornikom delili. Zdi se jim pomembno, da bi si za nekoga, ki je v stiski, vzeli čas in se pogovorili, ne pa hiteli naprej in se pretvarjali, da ni tako hudo. Povedo tudi, da bi si želeli bolj pogosto procesiranje skupnih konfliktov v krogu.

SKLEP

Z izobraževanjem v projektu nenasilne komunikacije se je moje delo na šoli bistveno spremenilo. V službo prihajam brez strahu, dobre volje in v pričakovanju novih dnevnih izzivov. Ker se zavedam, da lahko sama s svojo držo in ravnanjem največ pripomorem k povezanosti in varnosti v razredu, se počutim močno in umirjeno. Ko z učenci po iskrenem pogovoru o čustvih in potrebah oz. težavah in stiskah vzpostavim kratkoročni in dolgoročni stik, je izobraževalni del ure prijeten in učinkovit. Odpadejo težave z disciplino in nespoštovanjem. Na delovnem mestu se počutim umirjeno, spoštovano, varno, cenjeno, slišano, razumljeno, hvaležno in zadovoljno.

S svojim delovanjem v šoli in v projektu nenasilne komunikacije želim prek primerov dobre prakse in ozaveščanja prednosti rabe povezovalnega jezika prispevati k dolgoročnim spremembam na področju slovenskega javnega šolskega sistema.